

4. Katherine Diez: Skønlitteraturen er vores våben mod den moderne trældom

Teksten er fra Politiken den 21. oktober 2017.

Katherine Diez (f. 1989), danskstuderende på Københavns Universitet med tilvalg i teater- og performancestudier.

Det er heldigvis ikke, fordi det sker så ofte, men indimellem – som forleden dag i mit lokale supermarked – støder også jeg på mennesker, som siger, at de ikke rigtig læser bøger, og hvis de gør, er det fagbøger og biografier af politikere og iværksættere.

Måske er der plads til en enkelt bestsellerkrimi på charterferien den ene gang hvert andet år, men så heller ikke mere, for »skønlitteratur er jo i princippet bare eventyr, voksne mennesker ikke kan bruge tid på«. Og når de siger det, skal du forestille dig mit ansigtsudtryk, idet jeg – i dette tilfælde over for den vagt bekendte djøf'er¹ omtrent midt i supermarkedets afdeling for triviallitteratur² – velopdraget forsøger at holde opkastet inde i min mund.

Og så sker det, at jeg mentalt hæver mig to hoveder over vedkommende og bringer en overhaling af et defensorat³, der lyder nogenlunde sådan her:

Skønlitteraturen bærer på det potentiale, at vi som læsere af den bliver mere hele, mere socialt kompetente mennesker, mere abstrakt tænkende, historisk bevidste mennesker.

Dygtige skønlitterære forfattere kan skabe karakterer, som er så komplekse, at vi er nødt til at træne vores empatiske evner for at dechifrere dem – de kan opstille paradigmer, der gennem vores indlevelse og identifikation tjener som selvransagende spejlbilleder, mens vi samtidig vender et klogere blik ud mod verden.

Vi lærer altså os selv og vores medmennesker at kende gennem skønlitteraturens komplekse, fiktive karakterer, men det er jo ikke bare dét: I det hele taget kan skønlitteraturen igennem forskellige narrativer og kunstnerisk sproglige skildringer give os evnen til at begribe verdens ellers så ubegribelige sammensathed.

Ikke at studier og forskningsresultater partout skal gøres til skønlitteraturens *raison d'être*⁴; der er ingen grund til at umyndiggøre hygge- og underholdningsværdien i at sidde med en spændende krimi på en regnfuld efterårsdag, hvis det er det, man en gang imellem forfalder til, men slumretæpper og kaffeslabberas er ikke den rigtige argumentation at anvende over for et menneske, der placerer Dostojevskij⁵ og Pontoppidan⁶ under samme jævne kategori som Dan Brown⁷ eller sågar J.K. Rowling⁸ (undskyld, men lad os nu være ærlige). Det vender jeg tilbage til.

¹ *djøf'er*: medlem af den faglige forening DJØF, som er en organisation for jurister og økonomer.

² *triviallitteratur*: masseproducerede underholdningsromaner.

³ *defensorat*: forsvarstale.

⁴ *raison d'être*: fransk udtryk, der betyder ”grunden til at eksistere”.

⁵ *Dostojevskij*: (1821-1881), Fjodor Dostojevskij, russisk forfatter.

⁶ *Pontoppidan*: (1857-1943), Henrik Pontoppidan, dansk forfatter.

⁷ *Dan Brown*: (f. 1964), amerikansk forfatter.

⁸ *J.K. Rowling*: (f. 1965), britisk forfatter.

Kunsten og de humanistiske videnskaber trues med en ladt pistol for tindingen af den moderne trældoms kapitalistiske maskine i en verden, hvor vi som mennesker med følelsesliv, ideer og selvstændige tanker kun tillægges værdi, hvis vi producerer mere på kortere tid.

Konkurrencestaten er vores religion, økonomisk vækst er den gud, vi beder til, vi hylder individet, splittelsen af fællesskabet og én mod alle, for alle mod én er død; myrdet med kapitalismens kolde blod, fordi blinde mus på opium, der har travlt med at kæmpe indbyrdes om at løbe hurtigst i trædemøllen, ikke så meget som overvejer at starte en revolution mod magten. Men her! Midt i den konstante optimeringsfascisme kommer skønlitteraturen og giver os håb. Den giver os kunsten, nuancerne, alternativerne, følelserne, videnen, historien og bevidstheden. Den kollektive bevidsthed.

Hvis du kæmper med følelsen af skam og ensomhed i forbindelse med en psykisk lidelse i et samfund, hvor der ikke plads til afvigelser, så læser du f.eks. Christel Wiinblad⁹, Bjørn Rasmussen¹⁰ eller Asta Olivia Nordenhof¹¹ – bare for at nævne et par eksempler på, hvad dansk skønlitteratur har at tilbyde.

Og når Morten Pape¹² i sin roman *Planen* stemningsfuldt og socialrealistisk skriver om sin benhårde opvækst i Urbanplanen¹³ og socialklasse fem på Amager, et såkaldt white trash-miljø¹⁴, de færreste undslipper eller kender til, opnår den økonomisk velpolstrede højere-middelklasse-læser en langt mere sanselig og virkelighedsnær forståelse for en formentlig helt ukendt side af samfundet, end han eller hun ville kunne opnå f.eks. igennem en politisk retorisk debat.

Jeg glemmer aldrig, da jeg selv som barn i trygge og privilegerede forstadsrammer første gang læste Tove Ditlevsens *Barndommens gade*¹⁵. Noget stort skete i min lille sjæl; det var næsten, som om jeg transformerede mig til pigen Ester fra 1930'ernes fattige arbejderklasse-miljø på Vesterbro. Da opdagede jeg, at der var noget, der hed ulighed, og at jeg var heldig at være født med det liv, jeg var født med.

'Theory of Mind' (ToM) kaldes den mentale proces, som to psykologer fra The New School for Social Research i New York David Kidd og Emanuele Castano har forsket i, og som kort sagt er evnen til at sætte sig i et andet menneskes sted og forstå dennes følelser, tanker og motiver. Vores ToM, som forstærkes, når vi læser og opsluges af god skønlitteratur, er afgørende for, at vi kan navigere i de multifaktorielle¹⁶ sociale sammenhænge, vi lever i, og den empati, der hjælper med at forbinde os og holde sammen i store grupper.

Faktisk har forskningen vist, at selv beskedne 10-15 minutters læsning af skøn-

⁹ Christel Wiinblad: (f. 1980), dansk forfatter.

¹⁰ Bjørn Rasmussen: (f. 1983), dansk forfatter.

¹¹ Asta Olivia Nordenhof: (f. 1988), dansk forfatter.

¹² Morten Pape: (f. 1986), dansk forfatter.

¹³ *Urbanplanen*: betegnelse for socialt boligbyggeri på Amager.

¹⁴ *white trash-miljø*: et nedsættende ord, som anvendes i USA og betegner fattige, hvide mennesker med lav eller ingen uddannelse.

¹⁵ *Barndommens gade*: roman skrevet af Tove Ditlevsen (1917-1976), romanen er fra 1943.

¹⁶ *multifaktorielle*: betegnelse for de komplekse sociale sammenhænge, individet indgår i.

litteratur i god kvalitet gør en forskel i forhold til vores ToM, og med 'god kvalitet' mener jeg skønlitteratur, der f.eks. i højere grad lægger vægt på kunstnerisk æstetisk anatomi og kompleksiteten i karakterernes psykologi og i mindre grad på plot og genremæssige konventioner.

Ikke at der er tale om en decideret dikotomi¹⁷, men lad mig sige det sådan: Det prisvindende, klassiske værk og krimien på bestsellerhylden kan befinde sig ubegribeligt langt fra hinanden på litterær kvalitet-spektret. God skønlitteratur er med andre ord næring til ånden, til sjælen, til den sociale samhørighed – til revolutionen.

Det kan du bare sige til den næste djøf'er, du møder i dit lokale supermarked. Og hils så fra mig.

Midt i den konstante optimeringsfascisme¹⁸ kommer skønlitteraturen og giver os håb.

Tegning: Per Marquard Otzen.

¹⁷ *dikotomi*: modsætninger, der udelukker hinanden.

¹⁸ *optimeringsfascisme*: selvopfundet sammensat ord.